

Petra KRAJNER

Razvojne možnosti Vrbe

Ključne besede:
Gručasta vas
Občinski
prostorski načrt
občine Žirovnica
Dom kulture Vrba
Variante ceste
Kulturna
dediščina

Key words:
Typical Slovenian
village of
Gorenjska region,
Urban planning
Master plan of
Žirovnica
The house
of culture Vrba
Bypass road
Cultural heritage

S pripravo novega občinskega prostorskega načrta občine Žirovnica se obravnava tudi razvojni potencial tipične slovenske gručaste vasi z dislocirano dominantno, obdane z značilno kulturno krajino in visoko simbolno vrednostjo na nacionalnem nivoju. Varovano območje kulturne dediščine s spomenikom – Prešernova rojstna hiša predstavlja razvojni potencial za vas Vrba, občino in državo znotraj EU, ki ga je nedvomno potrebno ohraniti, ne pa tudi zavirati v razvoju. Zato bosta v ta prostor v prihodnosti umeščena dva objekta: Dom kulture Vrba in obvozna cesta, ki naj hkrati rešuje prometno vozlišče Vrba in odpira pogled na značilne vedute kraja. V procesu izdelave OPN prihaja do usklajevanja različnih interesov v prostoru z upoštevanjem vseh varstvenih režimov in javno izraženega mnenja krajanov na predstavitvi. Dopolnjen osnutek OPN bo obravnaval variantne rešitve.

While preparing master plan of municipality Žirovnica, development and spatial potential of typical Slovenian village was identified as important factor. Vrba is placed in typical highly symbolical cultural landscape of Gorenjska region, it is formed as group of houses with a church as dislocated landmark. Vrba is preserved as cultural heritage where national poet was born and it is therefore protected. It represents an identity of Slovenian landscape. Vulnerability of the place is very high, but it needs to be part of new spatial planning and development of the municipality, the state and the European Union. Therefore new bypass road, and the house of culture is planned to be designed. By bypass road problems with the traffic in the village center will be solved, and some important views will be pointed. In the decision making process the public interest was censored, so as all protection regimes were included. In supplemented plan different variants will be proceeding.

1. Uvod

Bogata literarnozgodovinska dediščina občine predstavlja potencial za razvoj dejavnosti, kot so: vzgoja in izobraževanje v navezavi s turizmom in rekreacijo. Vrba je kulturni spomenik državnega pomena in ima visoko simbolno vrednost na nacionalni ravni, kar predstavlja možnost za gospodarski, kulturni in s tem povezan prostorski razvoj Vrbe in občine Žirovnica.

Še veljavni prostorski plan se v skladu z Zakonom o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS, št. 33/07; v nadaljevanju: ZPNačrt) nadomesti z občinskim prostorskim načrtom (OPN), ki bo opredelil prostorski razvoj občine in podal usmeritve za urejanje prostora v občini Žirovnica v novih družbeno-gospodarskih pogojih, tehnološki globalizaciji in članstvu Republike Slovenije v Evropski uniji.

Pravno podlago za pripravo PNO predstavlja ZPNačrt. V okviru OPN Občina Žirovnica spre-

jema odločitve, ki so razvojno naravnane, ob tem pa upošteva temeljno načelo prostorskega načrtovanja, torej vzdržan prostorski razvoj; »to pomeni zagotavljanje take rabe prostora in prostorskih ureditev, ki ob varovanju okolja, ohranjanju narave in trajnostni rabi naravnih dobrin, ohranjanju kulturne dediščine in drugih kakovosti naravnega in bivalnega okolja omogoča zadovoljitev potreb sedanje generacije brez ogrožanja prihodnjih generacij« (SPRS, 2004).

Značilnosti Vrbe:

- Naselje je dominantne oblike.
- Je kvalitetno izoblikovano in vgrajeno v kulturno krajino z dodatno grajeno dislocirano dominantno.
- Je vizualno pomemben gradnik kulturne krajine.
- Je strnjeno naselje, v katerem so domačije/stavbe razpostavljene nepravilno v eni ali več povezanih skupinah. Gručasta oblika naselitve je po izvoru lahko prvotna, kot samostojna oblika ali vezana na pravilne (načrtovane) razporeditve.

- Naselje je grajeno kot strmjena celota; posamezne domačije se med seboj stikajo ali celo zraščajo.
- Značilna je celovita zunanja podoba naselbinskega telesa z notnim gabaritom.
- Celotno naselje je dominantno izpostavljeno; vertikalna posebnost je v kontrastnem odnosu s kulturno krajino.
- Posebej izoblikovana in postavljena arhitektura je ob enem ob robov naselja. Deloma določa vlogo naselja v prostoru, deloma arhitekturno hierarhijo.
- Vrba je ena temeljnih sestavin krajin-skoarhitekturne identitete (Fister, 1993).

Kulturni in simbolni pomen naselja Vrba v občini Žirovnica nosi identiteto na nacionalni ravni. Visoka pričevalna vrednost, preplet kulturnih pojavov in sožitje z naravnimi danostmi – kulturna in naravna dediščina so nosilci prostorske identitete in simbolne vloge v družbeni zavesti, zato je glavna omejitvev razvoja Vrbe prav kulturna dediščina.

V prostor med regionalno cesto Žirovnica–Vrba in regionalno cesto Žirovnica–Begunje, ki povezuje večino naselij v občini, oziroma v prostor Vrbe ali njene neposredne okolice in kmetijskih površin med Vrbo in Breznico, bosta v prihodnosti umeščena dva prednostna objekta za razvoj občine. To bosta kulturni dom oziroma sprejemno kulturni center Vrba in obvoznica Vrba. Učinki, ki se jih želi doseči z umestitvijo teh objektov v prostor, so:

- Najboljši možni izkoristek turističnega potenciala, ki ga ima Vrba kot bodoči kulturni spomenik državnega pomena, kate-rega najzlahtnejši del sta pesnik France Prešeren in njegova rojstna hiša v Vrbi, v njej sta rojena še Anton Vovk in Janez Zlatoust Pogačar.
- Obvoznica, s katero bi se doseglo čim bolj-šo povezavo med obema regionalnima ce-stama, posredno pa boljšo povezavo občinskega središča z novo gorenjsko avtocesto. Cesta bi reševala prometno situacijo vasi.

Sprejemno kulturni center v Vrbi ali nepo-sredni okolici bi bil objekt, ki bi služil potre-bam občanov občine Žirovnica in obiskoval-cem Vrbe. Z umestitvijo takega objekta v pro-stor Vrbe ali neposredne okolice bi se izbolj-šala povezanost Vrbe z ostalo občino, kar bi bilo možno doseči s potekom obvoznice mimo Vrbe.

2. Vsebina in kapacitete predvidenih objektov sprejemno kulturnega centra

Preglednica 1: Predvidena površina prostorov v objektu in parkovnem delu zunaj objekta

Vsebina	m ²
Javni program	
– turistična pisarna s prodajo spominkov	15
– galerijski prostor	100
– dvorana s pomožnimi prostori	370
Skupaj	301
Zasebni program	
– prostor za pogostitve	90
– sobe	60
– kuhinja	30
– jedilnica	83
– komunikacije (stopnišča, hodniki, dvigalo)	38
Skupaj	485
Skupni program	
– skladišče	100
– sanitarije	30
– predavalnica (sejna soba)	80
– knjižnica, čitalnica, klubski prostor	100
– vhodna avla	80
Skupaj	390
SKUPAJ	1.176

Funkcionalne površine	
– ploščad pred objektom	100
– dostopne poti	okoli 100
– komunikacije	
– parkirni prostori – avtomobili	okoli 1300
– parkirni prostori – invalidi	
– parkirni prostori – avtobusi	
– obračališče	okoli 70
Skupaj	1570
Parkovne površine	
– prostor za pogostitve na prostem	400
– gostinski vrt	
– slaščičarna na prostem	
– otroško igrišče	200
– forma viva in parkovni prostori za druženje na prostem	100
– sprehajališče z navezavo na kulturno pot, rojstno hišo Franceta Prešerna in športno-prireditveno dvorano	100
Skupaj	800
SKUPAJ + parkiranje, obračanje, komunikacije	okoli 2370 m

Za sprejemno kulturni center je občinska uprava pripravila dokument identifikacije investicijskega projekta, iz katerega so razvidne potrebe po dejavnostih in prostorih, ki bi jih moral tak center vsebovati. Rezultati so pridobljeni na podlagi široke ankete med vsemi zainteresiranimi in aktivnimi izvajalci programov na področju kulture.

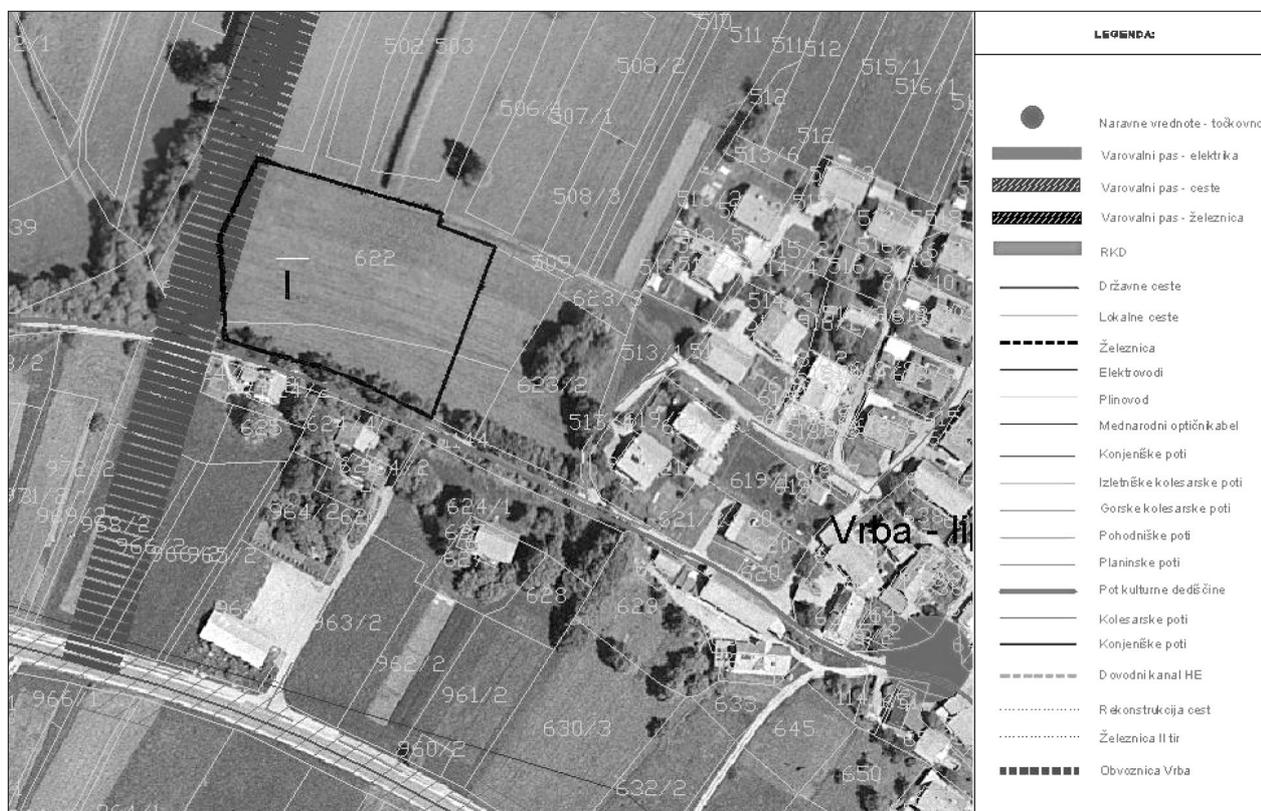
V objektu bi se izvajalo več javnih funkcij – turistična in kulturna. Zagotovljena mora biti dobra dostopnost in možnost parkiranja. Program objekta bi bil razdeljen na zasebni in javni del z določeni prostori v skupni rabi.

Za dimenzioniranje tovrstnih objektov ni predpisanih norm, tako da se uporabljajo tuji predpisi ali razna gradiva, učbeniki domačih avtorjev ipd. Po priporočilih prof. Pogačnika naj bi stanovanjske soseske s 3.000 ali več prebivalci imele družbeni center s površino od 750 do 1.000 m² ali od 1,5 do 2,0 m² na prebivalca. Program takega centra obsega čitalnico, knjižnico, študijsko sobo, prostore za ljubiteljske dejavnosti, manjši razstveni prostor, dvorano s približno 250 sedeži (ki jo je možno pregraditi v večjo in manjšo dvorano), glasbeno sobo, pisarno ipd. Lokacija naj bo središčna in povezana s športnorekreacijskimi

površinami, s šolo, trgovinami ter ostalim skupnim programom soseske in to znotraj radija dostopnosti 500 m (Urbanistično planiranje, A. Pogačnik).

Občina Žirovnica je po številu prebivalcev primerljiva s tako sosesko, vendar zaradi razgibanosti poselitvenih površin in razdeljenosti na posamezna naselja ni popolnoma primerljiva temu vzorcu. V primeru območja občine je sprejemljiva decentralizacija teh dejavnosti po posameznih lokacijah, pa tudi priporočenega radija dostopnosti za vse prebivalce ni mogoče doseči, dejavnosti oziroma objekti pa morajo služiti vsem prebivalcem občine. Kljub temu pa se lahko na teh temeljih določi potrebna površina zemljišča za kulturni dom. Za občino Žirovnica bi tako zemljišče moralo biti veliko od 0.6 do 0.8 ha (vključeni objekt, dostopi, parkirišča in zelenice).

V občini Žirovnica je že nekaj vsebine, predvidene za družbeni center, organizirane na drugih lokacijah. Specifičnost centra pri Vrbi je zahteva po gostinskem delu, ki ga priporočeni vzorec ne vsebuje. Zaključiti je potrebno, da je občinski program ustrezen, le da bi na samostojni lokaciji – brez drugih parkirnih prostora

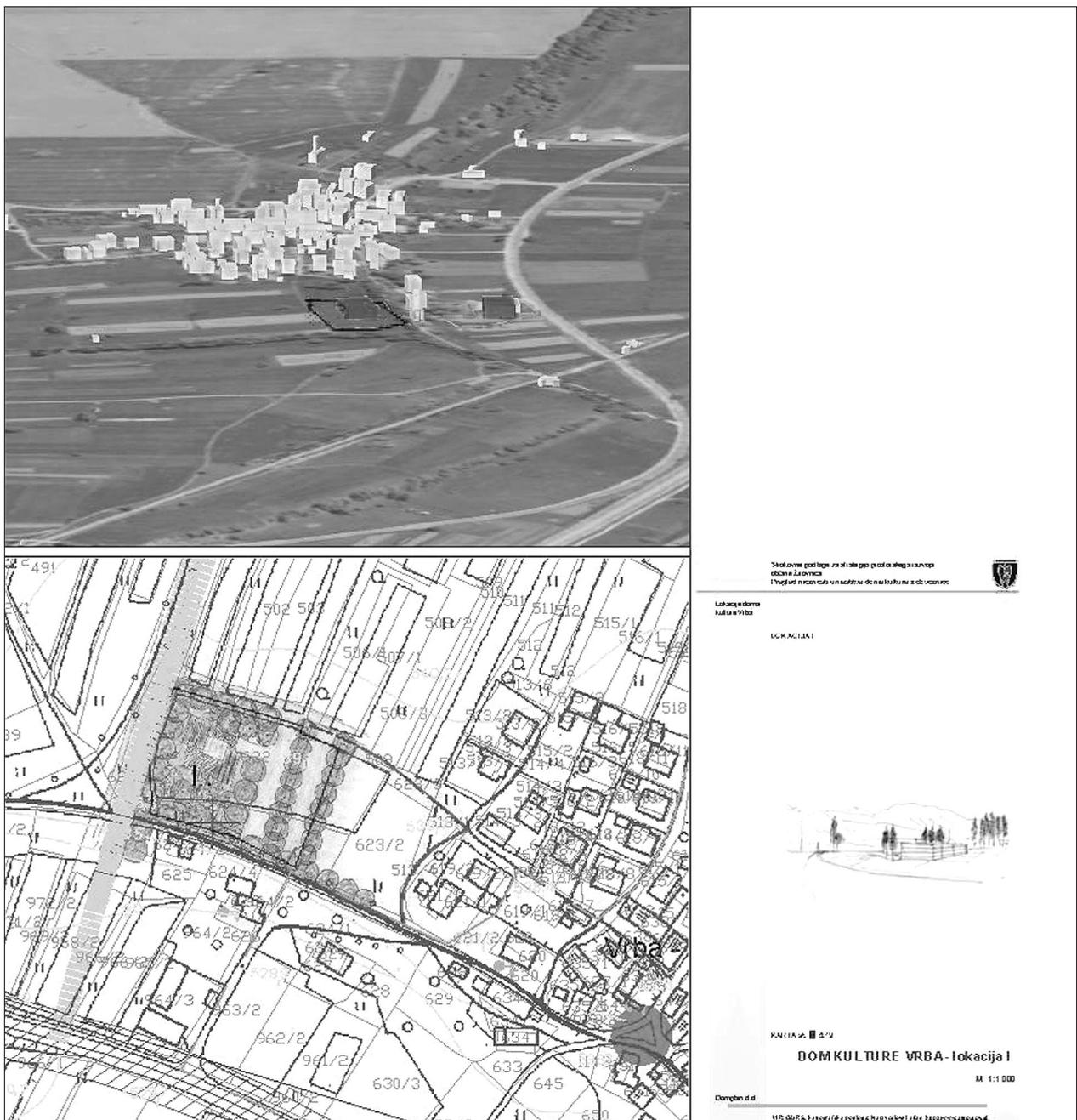
Slika 1: Tloris I. lokacije na DOF

rov v bližini, ali souporabe parkirnih prostorov drugih objektov – bilo potrebno rezervirati večje zemljišče (približno od 0.5 do 0.6 ha).

Dokument, ki ga je pripravila občinska uprava, se podrobneje ne ukvarja s parkovnim delom oziroma pripadajočimi odprtimi površinami. Ne gre le za funkcionalne površine, kot so parkirišča, dostopi, vhodi, obračališča, sprejemne ploščadi in podoba. Gre za parkovni del s specifičnim programom, kjer se izvajajo javne funkcije – turistične, kulturne, izobraževalne in rekreacijske.

3. Variante lokacij sprejemno kulturnega centra

Primerne lokacije za center bi bile tiste, ki so toliko odmaknjene od vasi Vrba, da ne kvarijo pogleda na vas in vedute, istočasno pa tako blizu kulturnih spomenikov, da je med njimi neposredna povezava za obiskovalce oziroma peš dostop po parkiranju. Potreba po parkirnih površinah se opredeli v odvisnosti od oddaljenosti od kulturnih objektov, ker so v Vrbi

Slika 2: Tloris I. lokacije, 3D model in skica prostorske ureditve

ti že delno zagotovljeni. Pri izbiri primerne lokacije centra je treba upoštevati tudi druge omejitve, ki se pojavljajo v prostoru, v tem konkretnem primeru elemente kulturne dediščine (ambientalno varstvo) in naravnih vrednot (Natura 2000), infrastrukturne koridorje in dostopnost.

Kot primerne so doslej navedene tri lokacije, dve v Vrbi in ena na Breznici. Za vse lokacije velja, da so na območjih, za katera velja vrsta omejitev, tako da:

- Obe lokaciji v Vrbi sta v vplivnem območju vasi.
- Obe lokaciji v Vrbi sta na najkvalitetnejših kmetijskih zemljiščih.

Za vse lokacije velja, da zaradi bližine naselja ne bo problemov s priključitvijo na komunalno, energetska in komunikacijsko infrastrukturo.

I. lokacija

Ena od predlaganih lokacij je na zahodnem delu vasi Vrba, nad ježo in potjo, v nivoju vasi. Območje je na južni strani omejeno s potjo, ki je del »poti kulturne dediščine«, na

zahodu s skupno traso variant obvoznice A in B (ki so od Zavoda za varstvo narave ocenjene kot neprimerne), na vzhodu meji na območje kulturne dediščine – arheološko najdišče, na severu pa na odprte kmetijske površine. Če ne bodo izbrane trase obvoznice A ali B, bi na zahodu zemljišče mejilo na pot, ob kateri so naravno ohranjeni omejki (stagne) oziroma drevoredi, ki so ostanki gozda. Razpoložljivo zemljišče na tej lokaciji bi bilo okoli 0.55 ha. Oddaljenost zemljišča od Prešernove rojstne hiše je približno 200 m, oddaljenost od obstoječih parkirišč pa okoli 350 m. Na tej lokaciji ni nobenih omejitev zaradi infrastrukturnih objektov. Dostopnost območja je odvisna od izbire variante obvoznice. Če bi bili izbrani varianta A ali B, bi bil dostop lahko urejen iz obvoznice. Če pa te variante ne bodo izbrane, je možnost dostopa po poti ob južnem robu zemljišča, ki bi jo bilo potrebno razširiti, ker je zemljišče poti na strani proti vaškemu trgu široko samo 4.00 m. Pot je makadamska in zaraščena z obeh strani.

II. lokacija

V Breznici je predlagana lokacija za sprejemno kulturni center južno od občinske stavbe,

Slika 3: Tloris II. lokacije na DOF

na kmetijskih površinah. Na tem mestu je v sedanjem načrtu opredeljena površina za predvideni upravni center v velikosti približno 1.00 ha. Planske opredelitve za ta prostor navajajo, da naj bi se objekt zasnovalo kot odprt javni prostor parkovnega značaja in parkirišča za objekte občine, cerkve, pokopališča, poslovnih vežic, kulturni dom in Janšev čebeljak. Za funkcionalno povezavo tega prostora z naštetimi objekti bo potrebno prestaviti cesto na južni rob območja, tako da se pridobi vmesni prostor med cesto in objekti. Na njem se lahko oblikuje odprt jav-

ni prostor za programe, ki so sestavni del naštetih objektov. Pri izvedbi omenjenih posegov bo potrebno paziti, da panoramska slika cerkve in pokopališča ostane nedotaknjena. S predstavitvijo ceste in izgradnjo novih parkirišč se odpira možnost rekonstrukcije, dograditve oziroma nadomestne gradnje za upravno stavbo občine na obstoječi lokaciji. Lokacija sprejemno kulturnega centra bi morala biti na zahodnem delu tega območja, umaknjena iz vedut na kulturne spomenike, cerkev in pokopališče, ob stanovanjskem objektu, ki je zgrajen na južni strani

Slika 4: Tloris II. lokacije, 3D model in skica prostorske ureditve

ceste. Prednost te lokacije je možnost izgradnje parkirišč za več objektov na enem mestu. Prednost pred drugimi lokacijami je tudi ta, da je zemljišče že opredeljeno kot stavbno. Površina, na kateri bi lahko brez škode pod kulturne spomenike v sosesčini locirali center, je velika okoli 0.2 ha, pri čemer bi ureditve odprtega prostora segale v območje pred pokopališče. Cesta Žirovnica – Begunje, ki je na tem delu del »poti kulturne dediščine«, bo rekonstruirana in opremljena s pločnikom. Dostop do objektov bi lahko bil direktno s ceste. Peš dostopnost do Prešernove hiše in centra Vrbe je s te lokacije slabša, oddaljenost do centra Vrbe je okoli 1100 m ali 15 minut hoje. Območje lokacije je del območja Nature 2000 in ekološko pomembnega območja ter območja pričakovanih naravnih vrednot. Na posebnem varstvenem območju (Natura 2000) je kvalifikacijska vrsta navadni netopir (*myotis myotis*), ki ima v cerkvi v Breznici porodniško kolonijo, polje, južno od Breznice, pa je njihov prehranjevalni habitat. Netopirji se orientirajo tudi s pomočjo ohranjenih omejnikov. Na tej lokaciji ni varovalnih pasov infrastrukture le v 15 m varovalnem pasu ceste.

III. lokacija

Predlagana lokacija III je na vzhodnem delu vasi Vrba, ob sedanji cesti proti Breznici, zunaj predlaganega zaščitenega območja vasi, v trikotniku, ki ga tvorijo sedanja cesta proti Breznici na severozahodu, območje vasi na jugozahodu in predvidena trasa obvoznice na vzhodu (varianta C). Območje vasi je obenem območje kulturne dediščine, predvidene za razglasitev spomenika državnega pomena – vas Vrba. Južno od predlaganega območja – skozi vas – poteka pot kulturne dediščine.

Na tej lokaciji je zadosti prostih površin, možnosti za gradnjo se kažejo na 0.6 ha – 0.9 ha (na severovzhodu do rezervata daljnovođa). Oddaljenost od Prešernove rojstne hiše je okoli 250 m skozi vas, oddaljenost do obstoječih parkirišč pred vasio pa približno 380 m. Do Breznice je okoli 800 m. Uvoz v območje bi lahko bil s ceste Vrba – Breznica, ki bi se, v primeru izbire obvoznice variante C, severno od območja priključila na obvoznico. Zaradi poteka infrastrukturnih omrežij na obravnavanem zemljišču ni nobenih omejitev.

Slika 5: Tloris III. lokacije na DOF

Slika 6: Tloris III. lokacije, 3D model in skica prostorske ureditve

4. Analiza ustreznosti posameznih lokacij

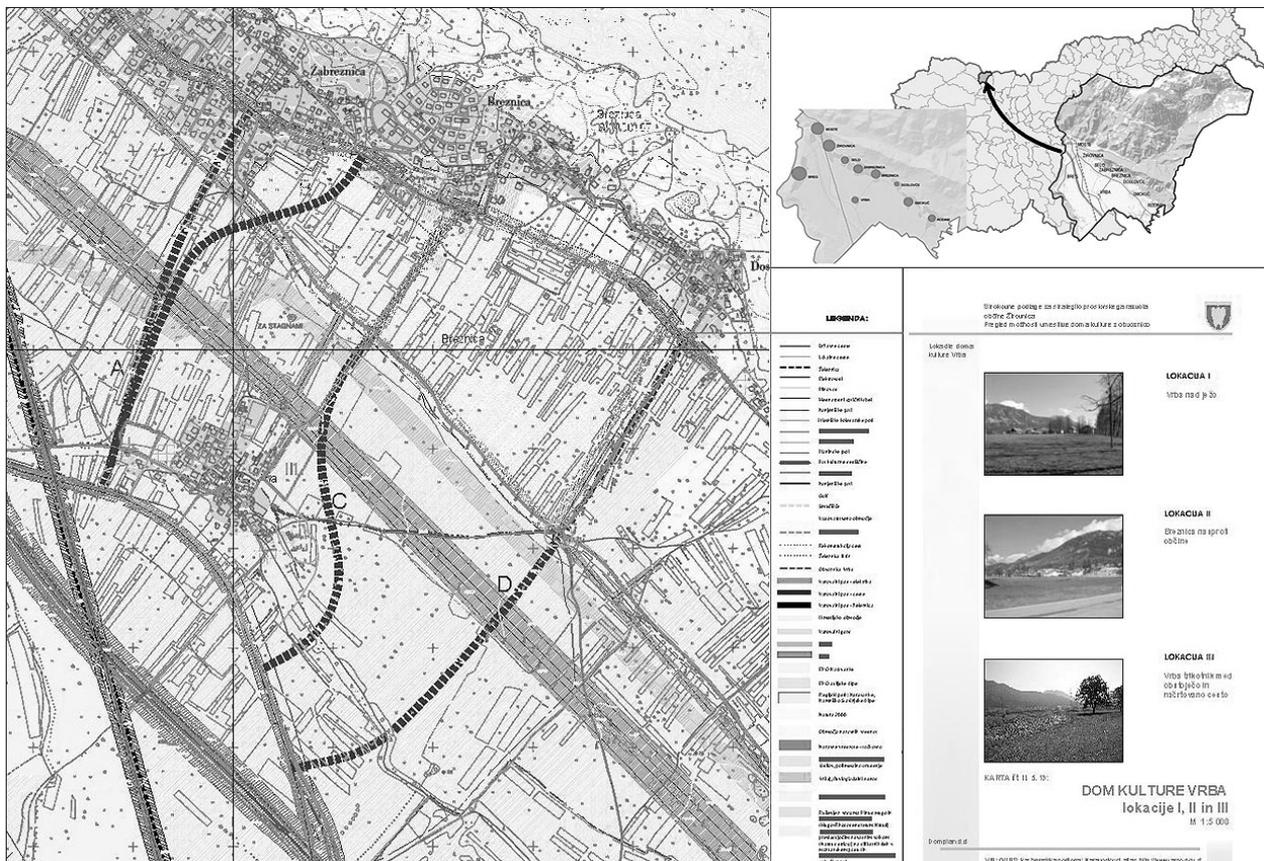
Posamezne lokacije sprejemno kulturnega doma so primerjane po statusu zemljišča, velikosti zemljišča, ki je na voljo, dostopnosti, povezanosti z drugimi dejavnostmi, oddaljenosti od objektov v Vrbi, vplivu na naravno in kulturno dediščino, krajino in arhitekturno krajino in obstoječo infrastrukturo.

5. Variante obvoznice Vrba

Cestno povezavo državna cesta – Vrba–Breznica je potrebno nadomestiti z obvozno cesto okoli Vrbe, ker je ta cesta ozko grlo povezave naselij ob cesti Žirovnica–Begunje z glavno cesto Vrba–Lesce in avtocesto. Smiselno bi bilo, ne pa tudi nujno, da se oba razvojno pomembna objekta navezujeta, zato sta bila

Preglednica 2: Primerjalna analiza lokacij za dom kulture Vrba

	Status zemljišča		
	kmetijsko	stavnbo	kmetijsko
	LOKACIJA II	LOKACIJA III	LOKACIJA IV
Velikost zemljišča	0.55 ha	0.20 ha	0.60 ha – 0.9 ha
Dostopnost	– z obvoznice ali – s poti (4 m široke)	z regionalne ceste Žirovnica– Begunje	s ceste Vrba–Breznica
Povezanost z drugimi dejavnostmi	ni povezave	– cerkev – pokopališče – občina – stara dvorana	ni povezave
Oddaljenost od centra Vrbe	200 m	1100 m	250 m
Oddaljenost od parkirišča v Vrbi	350 m	1250 m	380 m
Vpliv na naravno dediščino	ni vpliva	natura 2000	ni vpliva
Vpliv na kulturno dediščino	vplivno območje vasi	ni vpliva	vplivno območje vasi
Vpliv na krajino	vpliv na značilno gručasto vas v kulturni krajini	varovanje zelenih pasov med pozidanim	vpliv na značilno gručasto vas v kulturni krajini
Vpliv na arhitekturno krajino	ni vpliva	varovanje vedute na cerkev in pokopališče	varovanje vedute na cerkev
Vpliv na obstoječo infrastrukturo	ni infrastrukture	varstveni pas ceste 15 m	ni infrastrukture

Slika 7: Pregled celotnega območja Vrbe, Polja in Breznice z omejitvami

obravnavana v skupnem dokumentu. Predlagane so štiri variante obvoznice Vrba:

- varianta A zahodno od Vrbe, okoli 120 m vzhodno od železniškega nadvoza na cesti Vrba–Lesce, ter z možnostjo križišča s cesto Žirovnica–Begunje v Zabreznici,
- varianta B zahodno od Vrbe, okoli 120 m vzhodno od železniškega nadvoza na cesti Vrba–Lesce, ter z možnostjo križišča s cesto Žirovnica–Begunje v Breznici na začetku prestavljene ceste pred Planiko,
- varianta C bi se začela južno od Vrbe na cesti Vrba–Lesce, obšla bi naselje z vzhodne strani ter se združila s sedanjo traso ceste Vrba–Breznica,
- varianta D bi potekala od konca deviacije glavne ceste Vrba–Lesce pri avtocesti do Doslovč.

Cesta bi imela tipski prečni profil 8.00 m (2 x 3.00 m vozišče, 2 x 1.00 m bankina). Izdelovalec idejne rešitve variant obvoznice Vrbe (CE DESIGN, Križe) je primerjal variante med seboj, jih točkoval glede na prometno učinkovitost, gradbene stroške, število potrebnih zemljišč za odkup in stališča dejavnikov v prostoru ter dobil sledečo skupno oceno variant: kot najprimernejša se pokaže varianta D, sledi B, za tem C in nato A.

V predhodnih predstavitev za krajane, ki so vključeni v proces načrtovanja, se je jasno pokazalo, da razmeroma enotno podpirajo le varianta C.

6. Sklep

Po pregledu variantnih rešitev, predstaviti krajanom in podanih stališč pristojnih organov in inštitucij se zaključni, da se za potrebe OPN Žirovnica v fazi osnutka predstavi varianta doma kulture I, II, III in variante obvoznice Vrba A, B in C, pri čemer se izpostavi argumente stroke, soglasodajalcev in krajanov.

Petra Krajner, univ. dipl.inž.kraj.arh., Domplan d. d.
PE URBANIZEM
E-pošta: petra.krajner@domplan.si

Viri in literatura

- Analiza razvojnih možnosti (2006) Domplan d. d., Kranj
- Fister, P. (2001) Celostno varstvo stavbnih in naselbinskih vrednot v prostorskem razvoju, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana
- Fister, P. (1993) Arhitekturne krajine in regije Slovenije, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana
- Marušič, J. (1994) Smernice za varovanje krajine v Sloveniji, BF – IKA
- Marušič, J. (2002) Krajina in prostorski razvoj Slovenije – zasnova, Univerza v Ljubljani, BF, Oddelek za krajinsko arhitekturo, Ljubljana
- Ogrin, D. (1998) Preobrazba kulturne krajine Slovenije kot posledica strukturnih sprememb v kmetijstvu zaradi pridružitve Evropski uniji, BF, Inštitut za krajinsko arhitekturo, Ljubljana
- Pogačnik, A. (1999) Urbanistično planiranje, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Ljubljana
- Prostor 2020 – Poselitev in prostorski razvoj Slovenije – zasnova, 2003, FF, Inštitut za geografijo, Ljubljana
- Strokovne podlage: Analiza stanja in teženj v prostoru (2006) Domplan d. d., Kranj
- Strokovne podlage: Študija ranljivosti prostora za Strategijo prostorskega razvoja občine Žirovnica (2006) Domplan d. d., Kranj
- Zakoni, pravilniki in veljavni dokumenti za obravnavano območje in hierarhično višji akti